

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૪૫૪૦/૨૦૧૫

સાથે

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૪૫૪૧/૨૦૧૫

સાથે

વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૪૫૪૨/૨૦૧૫

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી અકિલ કુરેશી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.વાય. કોગજે

=====

૧	શું લોકલ અખબારના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	હા

૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે?	ના

=====

રૂચિ સોયા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ..... અરજદાર (રો)

વિરુદ્ધ

ભારત સંઘ અને ૨ સામાવાળાઓ

=====

ઉપસ્થિતી:

અરજદાર નં.૧ તરફે વકીલ શ્રી દિપેન દેસાઈ વતી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી

જી.એલ. રાવલ સાથે વકીલ શ્રી જય ત્રિવેદી

સામાવાળા(ઓ) નં.૨-૩ તરફે વકીલ શ્રી આર.જે. ઓઝા

સામાવાળા(ઓ) નં.૧ તરફે પ્રત્યક્ષ બજવણીથી નોટિસ બજેલ છે.

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી અકિલ કુરેશી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.વાય. કોગજે

તારીખ: ૨૮/૦૪/૨૦૧૬

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી અકિલ કુરેશી દ્વારા)

૧. આ અરજીઓ સમાન પૃષ્ઠભૂમિમાં ઉદ્ભવી છે. તેઓને એકસાથે સાંભળવામાં આવી છે અને આ સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવશે. સુવિધા માટે, અમે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૪૫૪૦/૨૦૧૫ માંથી હકીકતો નોંધી શકીએ છીએ, જે નીચે મુજબ છે.
૨. અરજદાર કંપની એક્ટ હેઠળ નોંધાયેલી એક પબ્લિક લિમિટેડ કંપની છે. અરજદારે જામનગર ખાતે જથ્થાબંધ ખાદ્ય ગ્રેડના ફૂડ, ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત કરી હતી અને આયાતી માલના કિલયરન્સ માટે ૦૨.૦૯.૨૦૦૨ ના રોજ બિલ ઓફ એન્ટ્રી ફાઇલ કર્યું હતું. વિભાગે એવા આધારે માલનું કિલયરન્સ ન કર્યું કે અરજદારે કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ (ટૂંકમાં 'ધ એક્ટ') ની કલમ ૧૪(૨) ના સંદર્ભમાં પ્રશ્નગત માલ માટે નિર્ધારિત ટેરિફ મૂલ્યોના આધારે ઊંચી કસ્ટમ્સ ડ્યુટી ચૂકવવી જ જોઈએ. અરજદારનો કેસ એવો હતો કે અરજદાર દ્વારા માલની આયાત કરતી વખતે, કાયદાની કલમ ૧૪(૨) હેઠળ ટેરિફ મૂલ્ય નક્કી કરતી ભારત સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચના અમલમાં આવી ન હતી અને તેથી, અરજદાર કાયદાની કલમ ૧૪(૧) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં જ ડ્યુટી ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતા.

૩. પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદનો કોઈ ઉકેલ ન આવતાં, અરજદારે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૯૩૦૮ ઓફ ૨૦૦૨ ફાઈલ કરી, જેમાં અરજદારે પ્રશ્નગત કોમોડિટી માટે ટેરિફ મૂલ્ય નક્કી કરતી ભારત સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચનાની વૈધતા તેમજ તેના અમલમાં આવવાની તારીખને પડકારી હતી. અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા આધારો પૈકીનો એક આધાર એ હતો કે સૂચના વેચાણ માટે ઉપલબ્ધ ન હતી અને તેથી, તે સાર્વજનિક ક્ષેત્રમાં ન હતી. હાઈકોર્ટે ૦૭.૧૦.૨૦૦૨ ના રોજના આદેશ દ્વારા, અરજી દાખલ કરતી વખતે, અરજદારને નીચેની શરતોમાં વચગાળાની રાહત આપી હતી:

"૨ અમે વચગાળાની રાહત આપવાના પ્રશ્ન પર વિદ્વાન એડવોકેટ્સને સાંભળ્યા છે અને તેમને સાંભળ્યા પછી, એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે પ્રશ્નગત માલના કિલચરન્સ માટે, અરજદારો કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૪(૧) અને ૧૪(૨) હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટીના તફાવત માટે બેંક ગેરંટી રજૂ કરશે. આ વ્યવસ્થા સામાવાળાઓના આખરી આકારણીના આદેશને આધીન રહેશે. આખરી આકારણી આદેશની નકલ સામાવાળાઓ દ્વારા જવાબ- એફિડેવિટ સાથે રજૂ કરવામાં આવશે. ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી છે."

૪. હાઈકોર્ટના આવા આદેશને અનુસરીને, અરજદાર દ્વારા બેંક ગેરંટી રજૂ કરવા પર, કાયદાની કલમ ૧૪(૧) હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટી ચૂકવીને માલને કિલચર કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
૫. રિટ અરજીનો નિર્ણય હાઈકોર્ટ દ્વારા ૧૩.૦૮.૨૦૧૨ ના રોજના ચુકાદા દ્વારા સમાન પ્રકૃતિની અન્ય અરજીઓ સાથે કરવામાં આવ્યો હતો. હાઈકોર્ટે તમામ અરજીઓ ફગાવી દીધી હતી અને વચગાળાની રાહત રદ કરી હતી.
૬. હાઈકોર્ટના ચુકાદા સામે, વર્તમાન અરજદાર અને અન્ય અસરગ્રસ્ત આયાતકારોએ સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ ફાઈલ કરી હતી. સુપ્રીમ કોર્ટે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. પરમ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ, જે ૨૦૧૫ (૩૨૧) ઈએલટી-૧૯૨ (એસસી) માં રિપોર્ટ થયેલ છે, ના કેસમાં ચુકાદો આપીને અપીલો મંજૂર કરી હતી અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાને ઉલટાવી દીધો હતો, જેમાં નીચે મુજબના અવલોકનો કરવામાં આવ્યા હતા.

"૭ આ અપીલોની હકીકતો પર પણ, અમે શોધી કાઢ્યું છે કે ભલે માલ કિલચર કરવામાં આવ્યો તે તારીખે સૂચના પ્રકાશિત થઈ ગઈ હોય, પણ સંબંધિત બોર્ડ દ્વારા તેને વેચાણ માટે મૂકવામાં આવી ન હતી, જે ઘટના તે પછી ઘણી મોડી બની હતી. તેથી, ઉક્ત સૂચનાના આધારે ડ્યુટીની તફાવતની રકમનો દાવો કરવો તે વિભાગના ભાગ

પર ન્યાયી અને કાયદેસર ન હતો. આથી, આ અપીલો માત્ર આ આધારે જ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને અન્ય મુદ્દાઓ પર જવાની બિલકુલ જરૂર નથી."

૭. હાઈકોર્ટે ચુકાદા હેઠળ રિટ અરજીઓ ફગાવી દીધી અને વચગાળાની રાહત રદ કરી તે પછી, વિભાગે ૨૮.૦૧.૨૦૧૩ ના રોજ અથવા તેની આસપાસ અરજદારની બેંક ગેરંટી વટાવી લીધી અને રૂ. ૯,૧૯,૮૦૧/- ની રકમ વસૂલ કરી. સુપ્રીમ કોર્ટે અરજદારની અપીલ મંજૂર રાખી હોવાથી, વિભાગ દ્વારા અગાઉ વસૂલ કરવામાં આવેલી રૂ. ૯,૧૯,૮૦૧/- ની આવી રકમ રિફંડપાત્ર બની હતી. તેથી અરજદારે ૦૪.૦૬.૨૦૧૫ ના રોજ વિભાગ સમક્ષ રિફંડની અરજી ફાઇલ કરી અને વિનંતી કરી કે ઉક્ત રૂ. ૯,૧૯,૮૦૧/- ની રકમ પરત કરવામાં આવે. આવી અરજી પર, વિભાગે ૧૭.૦૬.૨૦૧૫ ના રોજ એક પત્ર જારી કર્યો અને બે મુદ્દા ઉઠાવ્યા. પ્રથમ મુદ્દો યોગ્ય ફોર્મેટમાં રિફંડ અરજી ફાઇલ કરવા અંગેનો હતો અને બીજો મુદ્દો એવા દસ્તાવેજો પૂરા પાડવા અંગેનો હતો જે દર્શાવે છે કે આ દાવો અન્યાયી સમૃદ્ધિ (unjust enrichment) ના સિદ્ધાંતથી પ્રભાવિત નથી. અમે પ્રથમ મુદ્દા સાથે સંબંધ ધરાવતા નથી, કારણ કે અરજદારે પાછળથી નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં યોગ્ય અરજી ફાઇલ કરી હતી. અન્યાયી સમૃદ્ધિના મુદ્દા

અંગે, ૧૭.૦૬.૨૦૧૫ ના પત્રમાં સત્તાધિકારીએ અરજદારને નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

"...સંબંધિત નાણાકીય વર્ષ માટે બેલેન્સ શીટ, લેજર્સ, નફા અને નુકશાન એકાઉન્ટ વગેરે જેવા કોઈ દસ્તાવેજો, જેમાં ઉક્ત રિફંડની રકમને 'લેણાં' (receivables) તરીકે દર્શાવવામાં આવી હોય અને સ્વતંત્ર ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે પ્રમાણિત હોય, તે રિફંડ દાવા સાથે ફાઇલ કરવામાં આવ્યા નથી જેથી એ સાબિત કરી શકાય કે કસ્ટમ્સ એક્ટ ૧૯૬૨ ની કલમ ૧૮(૫) સાથે વંચાણમાં લેતા કલમ ૨૭(૨) ના સંદર્ભમાં વર્તમાન કેસમાં રિફંડ દાવાઓ અન્યાયી સમૃદ્ધિના સિદ્ધાંતોથી પ્રભાવિત નથી."

૮. આ પત્રના જવાબમાં, અરજદારે ૩૦.૦૬.૨૦૧૫ ના રોજ કસ્ટમ્સ વિભાગને પત્ર લખ્યો અને દલીલ કરી કે અન્યાયી સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત લાગુ પડશે નહીં. અરજદારે ઉક્ત પત્રમાં ટાંકવામાં આવેલા વિવિધ નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો.

૯. વિભાગે રિફંડ માટેની અરજદારની અરજી પર કોઈ આદેશ પસાર ન કર્યો હોવાથી, અરજદારે આ અરજી ફાઇલ કરી અને પ્રાર્થના કરી કે વિભાગને અન્યાયી સમૃદ્ધિનો મુદ્દો ઉઠાવ્યા વિના પ્રશ્નગત રકમ રિફંડ કરવાનો નિર્દેશ

આપવામાં આવે. અન્ય અરજીઓમાં હકીકતો સમાન છે સિવાય કે તેમાં સંકળાયેલી રિફંડની રકમ અલગ છે.

૧૦. આથી જોઈ શકાય છે કે મહત્વપૂર્ણ હકીકતો બિલકુલ વિવાદમાં નથી. વિચારણા માટે આવતો ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે, આવી હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, શું વિભાગ અન્યાયી સમૃદ્ધિનો મુદ્દો ઉઠાવવામાં સાચો છે?

૧૧. અરજદારના કાઉન્સિલે રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારે આ કોર્ટ દ્વારા ૦૭.૧૦.૨૦૦૨ ના વચગાળાના આદેશમાં નિર્દેશ આપ્યા મુજબ બેંક ગેરંટી પૂરી પાડી હતી, જે જો અરજીઓ નિષ્ફળ જાય તો મહેસૂલ (Revenue) ના હિતનું રક્ષણ કરવા માટે જામીનગીરી (security) ના સ્વરૂપમાં હતી. તેથી જ્યારે વિભાગે બેંક ગેરંટી વટાવી લીધી, ત્યારે તે માત્ર જામીનગીરી દ્વારા અસરગ્રસ્ત વસૂલાત હતી અને અરજદાર દ્વારા ડ્યુટીની ચુકવણી ન હતી. અન્યાયી સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત લાગુ પડશે નહીં. તેમણે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો:

૧) ઓસ્વાલ એગ્રો મિલ્સ લિમિટેડ વિ. આસિ. કલેક્ટર ઓફ સી.એક્સ., લુધિયાણા, ૧૯૯૪ (૭૦) ઇએલટી ૪૮ (એસસી) માં રિપોર્ટ થયેલ છે.

- ૨) સોમૈયા ઓર્ગેનિક્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ, ૨૦૦૧ (૧૩૦)
ઈએલટી ૩ (એસસી) માં રિપોર્ટ થયેલ છે.
- ૩) યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. ગ્રાસિમ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ, ૨૦૦૫
(૧૮૩) ઈએલટી ૧૨ (રાજ.) માં રિપોર્ટ થયેલ છે.

૧૨. બીજી તરફ, વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી આર.જે. ઓઝાએ અરજીઓનો વિરોધ કરતા દલીલ કરી હતી કે એકવાર હાઈકોર્ટે ૧૩.૦૯.૨૦૧૨ ના રોજના ચુકાદા દ્વારા રિટ અરજીઓ ફગાવી દીધી, એટલે તફાવતની કસ્ટમ્સ ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની ગઈ. વ્યાજબી સમયગાળા સુધી રાહ જોયા પછી, જ્યારે અરજદારને સુપ્રીમ કોર્ટ તરફથી ડ્યુટીની વસૂલાત સામે કોઈ રક્ષણ ન મળ્યું, ત્યારે બેંક ગેરંટી વટાવી દેવામાં આવી હતી. તેથી, તે તબક્કે, તે અરજદાર દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર ડ્યુટીની વસૂલાત હતી. ત્યારબાદ, જ્યારે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઉલટાવી દેવામાં આવ્યો, ત્યારે આવી ડ્યુટી રિફંડપાત્ર બની ગઈ. અરજદારે રિફંડની અરજી ફાઈલ કરી હોવાથી, અન્યાયી સમૃદ્ધિના પ્રશ્નની તપાસ કરવી તે વિભાગની ફરજ હતી. તેથી કસ્ટમ્સ સત્તાવાળાઓ અરજદારને આ સંદર્ભમાં જરૂરી દસ્તાવેજો પૂરા પાડવા માટે કહેવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયી હતા.

૧૩. કાયદાની કલમ ૨૭ ડ્યુટીના રિફંડના દાવાને સંબંધિત છે. કલમ ૨૭ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ, કોઈપણ વ્યક્તિ તેના દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી અથવા ભોગવવામાં આવેલી કોઈપણ ડ્યુટી અથવા કોઈપણ વ્યાજના રિફંડનો દાવો કરતી હોય, તે સક્ષમ સત્તાધિકારીને નિર્ધારિત સમય મર્યાદામાં આવા રિફંડ માટે નિર્ધારિત ફોર્મ અને પદ્ધતિમાં અરજી કરી શકે છે. કલમ ૨૭ ની પેટા-કલમ (૧એ) એ જરૂરી બનાવે છે કે પેટા-કલમ (૧) હેઠળની અરજી સાથે આવા દસ્તાવેજ અથવા અન્ય પુરાવા સામેલ હોવા જોઈએ જે અરજદાર એ સાબિત કરવા માટે રજૂ કરી શકે કે ડ્યુટી અથવા વ્યાજની રકમ જેના સંબંધમાં આવા રિફંડનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે, તે તેની પાસેથી વસૂલ કરવામાં આવી હતી અથવા તેના દ્વારા ચૂકવવામાં આવી હતી અને આવી ડ્યુટી કે વ્યાજનો બોજ અન્ય કોઈ વ્યક્તિ પર પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો. કલમ ૨૭ ની પેટા-કલમ (૧એ) આ રીતે અન્યાયી સમૃદ્ધિના સિદ્ધાંતને કાયદાબદ્ધ કરે છે, જે હેઠળ, એક કરદાતા ડ્યુટીની વસૂલાત ગેરકાયદેસર હતી તે સાબિત કરવામાં સફળ થયા પછી પણ, જો તેણે ડ્યુટીનો બોજ અન્ય કોઈ વ્યક્તિ પર પસાર કરી દીધો હોય તો તે આવી ડ્યુટીના રિફંડ માટે હકદાર રહેશે નહીં. કલમ ૨૭ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ, રિફંડ માટેની અરજી મળ્યા પછી, જો સક્ષમ સત્તાધિકારીને જણાય કે અરજદાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટી રિફંડપાત્ર છે, તો તેઓ તે મુજબ આદેશ કરશે. કલમ ૨૭ ની પેટા-કલમ

(૨) ની જોગવાઈ (Proviso) પેટા-કલમ (૧એ) ની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત છે અને તેવા કિસ્સાઓની યાદી આપે છે કે જેમાં ડ્યુટીને સામાન્ય ભંડોળમાં જમા કરવાને બદલે, સત્તાધિકારી તેને અરજદારને રિફંડ કરશે.

૧૪. મફતલાલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૧૯૯૭ (૫) એસસીસી ૫૩૬ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેંચ સમક્ષ અન્યાયી સમૃદ્ધિનો પ્રશ્ન વિચારણા માટે આવ્યો હતો, જેમાં બહુમતી અભિપ્રાયમાં નીચેના સિદ્ધાંતો ઉભરી આવ્યા હતા:

"(એ) જો કરદાતા દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી એક્સાઈઝ ડ્યુટી આખરે ખરીદદારો અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ પર પસાર કરવામાં આવી હોય, અને કરદાતાને કોઈ નુકસાન કે ઈજા થઈ ન હોય, તો કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટની કલમ ૭૨ ના આધારે વળતર (restitution) માટેની કાર્યવાહી ટકી શકે તેમ નથી. (સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ સોલ્ટ એક્ટની કલમ ૧૧બી જે એક્ટ ૪૦/૧૯૯૧ દ્વારા સુધારવામાં આવી છે તેના સંદર્ભ વિના પણ સામાન્ય કાયદા હેઠળ આ કાયદાકીય સ્થિતિ છે.)

(બી) કન્ઢૈયા લાલના કેસના નિર્ણય અને તેને અનુસરતા કેસોને ઁવા કાયદા તરીકે સમજી શકાય નહીં કે જે કેસોમાં જવાબદારી "પસાર કરી દેવામાં આવી છે" તેમાં પણ કરદાતા વળતર માટેની કાર્યવાહી જાળવી શકે છે. જો કન્ઢૈયા લાલના કેસ (ઉપરોક્ત) નો નિર્ણય અને ઉક્ત નિર્ણયને અનુસરતા કેસો આવી વ્યક્તિને રિફંડ (વળતર) નો દાવો કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે, તો ઉપરોક્ત નિર્ણયો આપનારા વિદ્વાન ન્યાયાધીશો પ્રત્યેના પરમ આદર સાથે, હું તેના પ્રત્યે મારી અસંમતિ વ્યક્ત કરું છું. આ સંદર્ભમાં, પેરા ૨૯ કલોઝ-૩ ના અવલોકનો પણ ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ.

(સી) અનુચ્છેદ ૨૬૫ ને બંધારણની પ્રસ્તાવના અને અનુચ્છેદ ૩૯(બી) અને (સી) ની સાથે વાંચવી જોઈએ, અને ઁ રીતે અર્થઘટન કરતા જે કેસોમાં કરદાતાએ ગ્રાહક અથવા ત્રીજા પક્ષકાર પર જવાબદારી પસાર કરી દીધી છે, તે વળતર અથવા રિફંડ માટે હકદાર નથી. વસૂલાત અમાન્ય છે તે હકીકત આપમેળે તેના અનુસંધાનમાં કરવામાં આવેલી તમામ વસૂલાતના રિફંડના નિર્દેશમાં પરિણમતી નથી.

(ડી) એવી ધારણા છે કે કરદાતાએ ગ્રાહક (અથવા ત્રીજા પક્ષકાર) પર જવાબદારી પસાર કરી દીધી છે. આ ધારણાનું ખંડન કરવાનું તેના માટે ખુલ્લું છે. આ બાબત વિશિષ્ટ રીતે કરદાતાની જાણમાં જ હોય છે કે શું માલની કિંમતમાં 'ડ્યુટી' ના તત્વનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો અને/અથવા તેણે જવાબદારી પસાર કરી દીધી છે કે કેમ, કારણ કે તે તમામ સંબંધિત વિગતો ધરાવતો હોય છે. કરદાતાએ જવાબદારી પસાર કરી દીધી છે કે કેમ તે ચકાસવા અને શોધવા માટે અસંખ્ય કેસોમાં ઊંડાણપૂર્વકનું વિશ્લેષણ કરવાની સ્થિતિમાં મહેસૂલ વિભાગ નહીં હોય. આ બાબત કરદાતાની વિશિષ્ટ જાણમાં હોવાથી, જવાબદારી પસાર કરવામાં આવી નથી તે સાબિત કરવાનો બોજો તેના પર રહેવો જોઈએ."

૧૫. આમ જોઈ શકાય છે કે, રિફંડનો દાવો કરવાના કારણને ધ્યાનમાં લીધા વિના ડ્યુટીના રિફંડના દાવાના દરેક કેસમાં અન્યાયી સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત લાગુ પડશે. વર્તમાન કેસમાં, નોંધ્યા મુજબ, હાઈકોર્ટના ૦૭.૧૦.૨૦૦૨ ના વચગાળાના આદેશ હેઠળ અરજદારના માલને કિલચર કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. આવા વચગાળાના ફોર્મ્યુલા હેઠળ, અરજદારે કાયદાની કલમ ૧૪(૧) અને ૧૪(૨) હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટીના તફાવત માટે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાની હતી. અરજદારે આવી બેંક

ગેરંટી પૂરી પાડી હતી. હાઈકોર્ટે આખરે ૧૩.૦૯.૨૦૧૨ ના રોજના ચુકાદા દ્વારા અરજીઓ ફગાવી દીધી હતી. હાઈકોર્ટે દ્વારા અરજીઓ ફગાવી દેવાના કારણે, કાયદાની કલમ ૧૪(૨) ના સંદર્ભમાં ઊંચી ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની હતી. તેથી જ્યારે વિભાગે અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી બેંક ગેરંટી વટાવી લીધી, ત્યારે તે હાઈકોર્ટના ચુકાદાના કારણે ઉદ્ભવેલી આ ડ્યુટીની જવાબદારી પ્રત્યે હતી. સાદા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેથી, તે ચૂકવવાપાત્ર ડ્યુટીની વસૂલાત હતી. તે વિભાગ દ્વારા એકપક્ષીય રીતે કરવામાં આવ્યું હતું અને અરજદારે અનિચ્છાએ ભોગવવું પડ્યું હતું તે હકીકતનું કોઈ મહત્વ નથી. અરજદારના કાઉન્સિલ દ્વારા અમારી સમક્ષ જે રજૂઆત કરવામાં આવી છે તેનાથી વિપરીત, બેંક ગેરંટી વટાવી લેવાનું કામ હવે જામીનગીરીના સ્વરૂપમાં રહ્યું ન હતું. બેંક ગેરંટી નિઃશંકપણે મહેસૂલના હિતના રક્ષણ માટે જામીનગીરી હતી પરંતુ, એકવાર હાઈકોર્ટે અરજીઓ ફગાવી દીધી અને વચગાળાની રાહત રદ કરી, એટલે તે તારીખથી ડ્યુટી ચૂકવવાપાત્ર બની ગઈ. વિભાગ દ્વારા બેંક ગેરંટી વટાવી લેવી એ ડ્યુટીની વસૂલાતને આગળ વધારવાનું એક પગલું હતું. વિભાગના હાથમાં, આથી તે તબક્કે, તે ડ્યુટીના સ્વરૂપમાં હતું અને જામીનગીરી ન હતું. જ્યારે ત્યારબાદ સુપ્રીમ કોર્ટે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને ઉલટાવી દીધો, ત્યારે આ ડ્યુટી રિફંડપાત્ર બની ગઈ. તેથી કોઈપણ રિફંડ અરજી અનિવાર્યપણે કાયદાની કલમ ૨૭ દ્વારા સંચાલિત થશે.

૧૬. આ પ્રશ્નને થોડા અલગ ઢ્રષ્ટિકોણથી જોઈ શકાય છે. ધારો કે અરજીઓ પેનિંગ હોય તે દરમિયાન માલના કિલચરન્સ માટે અરજદાર દ્વારા બેંક ગેરંટી આપવાની કોઈ જરૂરિયાત ન હતી, પરંતુ અરજીઓ આખરે ફગાવી દેવામાં આવી, તો શું વિભાગ અન્ય માધ્યમો દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર ડ્યુટી વસૂલ કરવા માટે હકદાર ન બનત? આ પ્રશ્નનો જવાબ સ્પષ્ટપણે હકારાત્મક છે. જો તેથી વિભાગે અરજદાર પાસેથી બળપૂર્વક આવી ડ્યુટી વસૂલ કરી હોત, જે પાછળથી સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાને કારણે રિફંડપાત્ર બને છે, તો શું અન્યાયી સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત લાગુ ન થાત? ફરી એકવાર જવાબ સ્પષ્ટ છે. અમે આ કાલ્પનિક પરિસ્થિતિ અને આ કેસોની વાસ્તવિક હકીકતની પરિસ્થિતિ વચ્ચે માત્ર એટલા માટે કોઈ તફાવત જોતા નથી કારણ કે પ્રસ્તુત કેસોમાં વસૂલાત રિટ અરજીઓ પેનિંગ હોય તે દરમિયાન અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલી બેંક ગેરંટી દ્વારા આવી હતી.

૧૭. ઓસ્વાલ એગ્રો મિલ્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, જેના પર અરજદારના કાઉન્સિલ દ્વારા ભારે આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, હાઈકોર્ટે ત્રણ મહિનાની અંદર એક્સાઈઝ વિભાગને ૫૦% ડ્યુટી ચૂકવવાની અને તે જ સમયગાળામાં બાકીની રકમ માટે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાની શરતે કરદાતાની તરફેણમાં CEGAT ના ચુકાદા સામે સ્ટે આપ્યો હતો. આખરે

હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. જો કે, સુપ્રીમ કોર્ટે રિફંડનો પ્રશ્ન કાયદા અનુસાર સત્તાવાળાઓ દ્વારા નક્કી કરવા માટે છોડી દીધો હતો, જેના પર કરદાતાએ વિભાગને "સમયે સમયે જમા કરાવેલી રકમ અને બેંક ગેરંટી રિફંડ કરવા" અરજી કરી હતી. આવી રિફંડ અરજીનો નિર્ણય ન થતાં, કરદાતાએ પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો, જેણે સત્તાવાળાઓને સમયમર્યાદામાં તેનો નિર્ણય કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો અને કરદાતાને રિફંડના દાવાઓનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી બેંક ગેરંટી લંબાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો. એક્સાઈઝ સત્તાવાળાઓએ એક આદેશ પસાર કરીને હોલ્ડ કર્યું કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા કોર્ટમાં જમા કરાવેલી અને એક્સાઈઝ સત્તાવાળાઓ દ્વારા ઉપાડી લેવાયેલી રકમ અને સુપ્રીમ કોર્ટના વચગાળાના આદેશોને અનુસરીને કરદાતાસ દ્વારા રજૂ કરાવેલી બેંક ગેરંટી દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલી રકમ, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એન્ડ સોલ્ટ એક્ટ ૧૯૪૪ ની કલમ ૧૧(બી) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા રિફંડપાત્ર નથી. આ દરમિયાન, બેંક ગેરંટી રિન્યૂ ન થવાને કારણે, વિભાગે બેંક પર માંગણી જારી કરી, જેને અનુસરીને બેંકે ગેરંટી વટાવી લીધી. જો કે, સુપ્રીમ કોર્ટે એક આદેશ પસાર કરીને જાહેર કર્યું હતું કે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અપીલ મંજૂર કરવામાં આવ્યા પછી બેંક ગેરંટી લંબાવવાનો હાઈકોર્ટનો નિર્દેશ કાયદેસર ન હતો અને એક્સાઈઝ સત્તાવાળાઓને બેંકને રકમ પરત કરવાનો

નિર્દેશ આપ્યો હતો. ઉક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા અન્યાયી સમૃદ્ધિના પ્રશ્નની ચર્ચા નીચે મુજબની રીતે કરવામાં આવી હતી.

"૮ જૈન સ્પિનર્સના કેસનો ચુકાદો એવા કેસને લાગુ પડે છે જ્યાં વચગાળાના આદેશને અનુસરીને કોર્ટમાં એક્સાઇઝ ડ્યુટી જમા કરવામાં આવી હોય અને એક્સાઇઝ સત્તાવાળાઓ દ્વારા ઉપાડી લેવામાં આવી હોય. આવા કેસમાં, સ્પષ્ટપણે, કરદાતાએ રિફંડ માટે અરજી કરવી પડે છે અને આવા કેસને, તેથી, કલમ ૧૧બી ની જોગવાઈઓ સીધી રીતે લાગુ પડે છે.

૯ કલમ ૧૧બી ત્યારે લાગુ પડે છે જ્યારે કોઈ કરદાતા એક્સાઇઝ ડ્યુટીના રિફંડનો દાવો કરે છે. રિફંડ માટેનો દાવો એ પરત ચુકવણી માટેનો દાવો છે. તે પૂર્વધારણા કરે છે કે એક્સાઇઝ ડ્યુટીની રકમ એક્સાઇઝ સત્તાવાળાઓને ચૂકવી દેવામાં આવી છે. તે પછી જ એક્સાઇઝ સત્તાવાળાઓએ એક્સાઇઝ ડ્યુટી પરત ચૂકવણી અથવા રિફંડ કરવી જરૂરી બને છે.

૧૦ તેથી, પ્રશ્ન એ છે કે શું એમ કહી શકાય કે કોર્ટના આદેશને અનુસરીને વિવાદિત એક્સાઇઝ ડ્યુટીના સંપૂર્ણ અથવા ભાગ માટે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવી એ એક્સાઇઝ ડ્યુટીની રકમની ચુકવણી સમાન છે? અમારા મતે, જવાબ નકારાત્મક છે. કોર્ટ સમક્ષની કાર્યવાહીમાં મહેસૂલ સફળ થાય તે કિસ્સામાં મહેસૂલને સુરક્ષિત કરવાના હેતુથી,

કોર્ટ વિવાદિત ટેક્સ કે ડ્યુટીની માંગણી પર સ્ટે આપવાની શરત તરીકે, એવી શરત લાદે છે કે કરદાતા આવા ટેક્સ કે ડ્યુટીની સંપૂર્ણ રકમ અથવા તેના ભાગ માટે બેંક ગેરંટી પૂરી પાડશે. બેંક ગેરંટી કાં તો કોર્ટના મુખ્ય વહીવટી અધિકારીની તરફેણમાં અથવા સંબંધિત મહેસૂલ સત્તાધિકારીની તરફેણમાં આપવાની રહે છે. કોર્ટ સમક્ષની કાર્યવાહીમાં મહેસૂલ નિષ્ફળ જાય તે કિસ્સામાં ટેક્સ કે ડ્યુટીની ચુકવણીનો પ્રશ્ન, જેની રકમ બેંક ગેરંટી દ્વારા આવરી લેવામાં આવી છે, તે ઉપસ્થિત થતો નથી અને સામાન્ય રીતે, કોર્ટ, તેના આદેશના અંતે, નિર્દેશ આપે છે કે બેંક ગેરંટી ડિસ્ચાર્જ થઈ જશે. જ્યાં મહેસૂલ સફળ થાય છે ત્યાં ટેક્સ કે ડ્યુટીની રકમ કરદાતા દ્વારા મહેસૂલને ચૂકવવાપાત્ર બને છે અને મહેસૂલ માટે બેંક ગેરંટીનો ઉપયોગ કરવો અને તેના પર ચુકવણીની માંગ કરવી ખુલ્લું છે. બેંક ગેરંટી એ મહેસૂલ માટે જામીનગીરી છે, કે મહેસૂલ સફળ થાય તે કિસ્સામાં તેના લેણાં વસૂલ કરી શકાશે, જે બેંકની ગેરંટી દ્વારા સમર્થિત છે. જો કે, બેંક તેની ગેરંટીનું સન્માન કરવાનો ઇનકાર કરે તેવી અસંભવિત ઘટનામાં, મહેસૂલ માટે અથવા જ્યાં બેંક ગેરંટી કોર્ટના મુખ્ય વહીવટી અધિકારીની તરફેણમાં હોય ત્યાં, તે અધિકારી માટે બેંક ગેરંટી પર બાકી રહેતી રકમ માટે બેંક સામે દાવો દાખલ કરવો જરૂરી બનશે. વિવાદિત ટેક્સ કે ડ્યુટીની રકમ જે બેંક ગેરંટી દ્વારા સુરક્ષિત છે, તેને

તેથી, મહેસૂલને ચૂકવવામાં આવી હોવાનું માની શકાય નહીં. તેના રિફંડનો કોઈ પ્રશ્ન નથી, અને કલમ ૧૧બી આકર્ષાતી નથી.

૧૧ તેથી, અમને રિવ્યુ પિટિશનમાં કોઈ ગુણવત્તા જણાતી નથી. અમે અમારા તારણનો પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી બેંક ગેરંટીઝ યોગ્ય રીતે હાઈકોર્ટ સમક્ષની રિટ અરજીની વિષયવસ્તુ ન હતી અને હાઈકોર્ટ અપીલકર્તાઓને તેને રિવ્યૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં ભૂલમાં હતી. અમે પ્રથમ અને બીજા સામાવાળાઓને બે અઠવાડિયાની અંદર બેંક ગેરંટી પર એકત્રિત કરાયેલી રૂ. ૧,૧૮,૦૦,૦૦૦/- ની રકમ સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા, ઓવરસીઝ બ્રાન્ચ, મિલર ગંજ, લુધિયાણાને તાત્કાલિક પરત કરવાનો અમારો નિર્દેશ પુનરાવર્તિત કરીએ છીએ."

૧૮. આમ જોઈ શકાય છે કે ઓસ્વાલ એટ્રો મિલ્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના ઉક્ત કેસમાં જ્યારે એ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે અન્યાયી સમૃદ્ધિનો ખ્યાલ એવા કેસને લાગુ પડશે જ્યાં કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વચગાળાના આદેશને અનુસરીને કોર્ટમાં એક્સાઈઝ ડ્યુટી ચૂકવવામાં આવી હતી અને જે એક્સાઈઝ સત્તાવાળાઓ દ્વારા ઉપાડી લેવામાં આવી હતી, ઉક્ત કેસની હકીકતોમાં એવું હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું હતું કે બેંક ગેરંટી વટાવી લેવા માટે, ઉક્ત સિદ્ધાંત લાગુ કરી શકાય નહીં. અમે યાદ કરી શકીએ છીએ, તે એવો

કેસ હતો જ્યાં સુપ્રીમ કોર્ટે કરદાતાની અપીલ અગાઉથી જ મંજૂર કરી દીધી હતી, તેમ છતાં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટે કરદાતાને બેંક ગેરંટી લંબાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે આવા નિર્દેશોને કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખરાબ જાહેર કર્યા હતા. જો કે, કરદાતાએ બેંક ગેરંટી લંબાવી ન હોવાથી, વિભાગે બેંકને પત્ર લખીને બેંક ગેરંટીની રકમ વસૂલ કરી લીધી હતી અને આ પૃષ્ઠભૂમિમાં સુપ્રીમ કોર્ટે બેંક ગેરંટીની રકમ રિફંડ કરવાનો નિર્દેશ આપતા તેના અગાઉના આદેશની સમીક્ષા કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. નોંધપાત્ર રીતે, આ કેસમાં, બેંક ગેરંટી વટાવી લેવાનું કામ સુપ્રીમ કોર્ટે કરદાતાની અપીલ અગાઉથી જ મંજૂર કરી દીધી હતી અને આ રીતે CEGAT ના ચુકાદાને રદ કરી દીધો હતો, જેમાંથી વિભાગની ડ્યુટીની માંગણી ઉદ્ભવી હતી, તે પછી કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૯. સોમૈયા ઓર્ગેનિક્સ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે ઓસ્વાલ એગ્રો મિલ્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો અને તેના પર આધાર રાખ્યો. જો કે, આ માત્ર બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાનો કેસ હતો, જેને વિભાગ અન્યાયી સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત લાગુ કરવા માંગતો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે કરદાતાના કાઉન્સિલની એ દલીલને માન્ય રાખી હતી કે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવી એ ટેક્સની ચુકવણી સમાન નથી. નીચેના અવલોકનો નોંધી શકાય છે.

"૩૩ વધુમાં, ઓસ્વાલ એગ્રો મિલ્સ લિમિટેડ કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ કોર્ટ દ્વારા કાયદાની સ્પષ્ટતાને ધ્યાનમાં લેતા, જે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવામાં આવે છે તેને એક્સાઈઝ વસૂલાતની ચુકવણી તરીકે ગણી શકાય નહીં જેને જાળવી રાખવા માટે સરકાર હકદાર છે. બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાનો આદેશ સામાન્ય રીતે લેણાંની વસૂલાત સુનિશ્ચિત કરવા માટે આપવામાં આવે છે. જો કે, જ્યાં રાજ્ય, વર્તમાન કેસની જેમ, ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૮૯ પછી વેન્ડ ફી વસૂલ કરવા અથવા મેળવવા માટે હકદાર ન હોવાનું હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું છે, ત્યાં તેને બેંક ગેરંટીનો ઉપયોગ કરવા અને વેન્ડ ફીની રકમ મેળવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. જે કામ પ્રત્યક્ષ રીતે ન થઈ શકે તે પરોક્ષ રીતે પણ ન થઈ શકે. બેંક ગેરંટી રજૂ કરવી એ ગેરંટીમાં સમાવિષ્ટ અમુક સંજોગો હેઠળ લાભાર્થીને રકમ ચૂકવવાનું બેંકનું માત્ર એક વચન છે. બેંક ગેરંટી રજૂ કરવી એ ચુકવણી કરવા સમાન હોઈ શકે નહીં કારણ કે વેન્ડ ફીની ચુકવણી કરવાનું ટાળવા માટે જ બેંક ગેરંટીઝ જારી કરવામાં આવી હતી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સામાવાળાઓ ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૮૯ પહેલાના સમયગાળાના સંબંધમાં બેંક ગેરંટીઝ વટાવવા અને વેન્ડ ફી મેળવવા માટે હકદાર નથી."

૨૦. ગ્રાસિમ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, હાઈકોર્ટ ઓસ્વાલ એગ્રો મિલ્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) અને સોમૈયા ઓર્ગેનિક્સ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખીને નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા:

"૩ અમે વિભાગ વતી વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી રવિ ભણસાલી અને કરદાતા વતી વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી રાજેન્દ્ર મહેતાને સાંભળ્યા છે. અમારા મતે, C.E.G.A.T. ના આદેશમાંથી કાયદાનો કોઈ સંદર્ભ આપી શકાય તેવો પ્રશ્ન ઉદ્ભવતો નથી કારણ કે તે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઓસ્વાલ એગ્રો મિલ્સ કેસ (ઉપરોક્ત) માં એવું હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું છે કે કોર્ટના આદેશને અનુસરીને વિવાદિત એક્સાઈઝ ડ્યુટીના સંપૂર્ણ અથવા ભાગ માટે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવી એ એક્સાઈઝ ડ્યુટીની ચુકવણી સમાન નથી. એવું પણ હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૧૧બી ત્યારે લાગુ પડે છે જ્યારે કોઈ કરદાતા એક્સાઈઝ ડ્યુટીના રિફંડનો દાવો કરે છે. રિફંડ માટેનો દાવો એ પરત ચુકવણી માટેનો દાવો છે. તે પૂર્વધારણા કરે છે કે એક્સાઈઝ ડ્યુટીની રકમ એક્સાઈઝ સત્તાવાળાઓને ચૂકવી દેવામાં આવી છે. વિવાદિત ટેક્સ કે ડ્યુટીની રકમ જે બેંક ગેરંટી દ્વારા સુરક્ષિત છે, તેને તેથી, મહેસૂલને

ચૂકવવામાં આવી હોવાનું માની શકાય નહીં. તેથી, કલમ ૧૧બી
હેઠળ રિફંડનો પ્રશ્ન આકર્ષાતો નથી."

૨૧. આ રજૂઆત સાથે, ખાસ કરીને જ્યારે કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે વિવાદિત ટેક્સ
કે ડ્યુટીની રકમ જે બેંક ગેરંટી દ્વારા સુરક્ષિત છે, તેને મહેસૂલને
"ચૂકવવામાં" આવી હોવાનું માની શકાય નહીં, અમે આદરપૂર્વક સહમત
છીએ. જો કે, આ અવલોકનો એવી હકીકતોની પૃષ્ઠભૂમિમાં કરવામાં
આવ્યા હતા જ્યાં હાઈકોર્ટે કરદાતાને તફાવતની ડ્યુટી માટે બેંક ગેરંટી રજૂ
કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. રિટ અરજી આખરે વૈકલ્પિક ઉપાયના આધારે
ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તેમ કરતી વખતે, કોર્ટે કરદાતાને કમિશ્નર
(અપીલ) દ્વારા આ બાબતનો નિર્ણય ન આવે ત્યાં સુધી બેંક ગેરંટી જીવંત
રાખવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. કમિશનર (અપીલ) એ અપીલ ફગાવી દીધા
પછી, વિભાગે બેંક ગેરંટી વટાવી લીધી. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, CEGAT એ
હોલ્ડ કર્યું કે બેંક ગેરંટી વટાવી લેવી એ ડ્યુટીની ચુકવણી સમાન ગણાશે
નહીં. આ ચુકાદાને હાઈકોર્ટે માન્ય રાખ્યો અને હોલ્ડ કર્યું કે કાયદાનો કોઈ
પ્રશ્ન ઉદ્ભવતો નથી.

૨૨. તેથી અમે અરજદારના કાઉન્સિલની દલીલને માન્ય રાખવા અસમર્થ
છીએ અને એવું નથી જણાતું કે વર્તમાન સ્થિતિ ઓસ્વાલ એગ્રો મિલ્સ

લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) અથવા સોમૈયા ઓર્ગેનિક્સ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સ્થાપિત રેશિયો (ગુણોત્તર) દ્વારા આવરી લેવામાં આવી છે.

૨૩. હસ્તગત કેસ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ડીસીડબલ્યુ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૨૦૧૫ (૩૨૪) ઇએલટી ૭૦૨ (એસસી) ના કેસમાં નક્કી કરાયેલા કેસ જેવો જ છે જેના પર મહેસૂલના કાઉન્સિલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. આવા કેસમાં, આયાતી મશીનરીના વર્ગીકરણ (classification) અંગે વિવાદ ઉભો થયો હતો. હાઈકોર્ટે પ્રથમ અપીલકર્તાને રૂ. ૧,૪૫,૨૭,૦૭૯/- ની રકમ માટે બેંક ગેરંટી રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. પાછળથી, હાઈકોર્ટે કરદાતાને વિભાગ પાસે રૂ. ૭૦ લાખ જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો અને તેટલી જ રકમ દ્વારા ચાલુ રાખવાની બેંક ગેરંટી ઘટાડી દીધી. જ્યારે કરદાતાએ રૂ. ૧૭.૫૦ લાખનો પ્રથમ હમો જમા કરાવ્યા પછી, બાકીના ત્રણ હમો ચૂકવવામાં કસૂર કરી, ત્યારે હાઈકોર્ટે અગાઉ આપેલો સ્ટે રદ કર્યો અને વિભાગને બેંક ગેરંટી વટાવવાની મંજૂરી આપી. આગળની અપીલમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે વિભાગને રૂ. ૭૦ લાખની હદ સુધી બેંક ગેરંટીનો ભાગ વટાવવાની મંજૂરી આપી. વર્ગીકરણનો વિવાદ આખરે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ઉકેલવામાં આવ્યો હતો, જે હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર ડ્યુટી અને વાસ્તવમાં ચૂકવવામાં આવેલી ડ્યુટી

વચ્ચેનો તફાવત હોવાના કારણે રૂ. ૪૧,૪૮,૧૭૬ / – ની રકમ કરદાતાને ચૂકવવાપાત્ર બની હતી. જ્યારે કરદાતાએ રિફંડની અરજી ફાઇલ કરી, ત્યારે તે અન્યાયી સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત લાગુ પડે છે તે આધારે નકારી કાઢવામાં આવી હતી. તેથી કરદાતાએ ફરીથી હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો. હાઈકોર્ટે રૂ. ૧૭.૫૦ લાખની હદ સુધી રિફંડ મંજૂર કર્યું કારણ કે તે એક વચગાળાના આદેશને અનુસરીને જમા કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં ખાસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે જો અપીલકર્તા આખરે સફળ થાય છે, તો આવી રકમ રિફંડ કરવામાં આવશે. જો કે, કરદાતાનો બાકીનો દાવો અન્યાયી સમૃદ્ધિના સિદ્ધાંતના આધારે નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે કરદાતાએ સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ આ ચુકાદાને પડકાર્યો, ત્યારે સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન નીચેની શરતોમાં ફગાવી દેવામાં આવી હતી:

"૭ એ વિવાદિત હોઈ શકે નહીં કે કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૨૭ દ્વારા સમાવિષ્ટ અન્યાયી સમૃદ્ધિનો સિદ્ધાંત આવા તમામ કેસોમાં લાગુ પડે છે. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતની લાગુ પડવાની એકમાત્ર અપવાદ એ છે કે આવી રકમ ડ્યુટી તરીકે ચૂકવવામાં આવી નથી પરંતુ કોર્ટ દ્વારા કોઈ કાર્યવાહીમાં કોઈ વચગાળાના આદેશો દ્વારા પ્રી-ડિપોઝિટ (પૂર્વ-થાપણ) તરીકે ચૂકવવામાં આવી છે તો તેને ડ્યુટી તરીકે ગણવામાં આવતી નથી. અપીલકર્તાનો પ્રયાસ એ રજૂઆત કરવાનો

છે કે રૂ. ૨૩,૯૮,૧૭૮/- ની ઉક્ત રકમ પણ પ્રી-ડિપોઝિટ હતી અને તેથી, હાઈકોર્ટે તેનું રિફંડ ન નિર્દેશીને ભૂલ કરી છે.

૮ અમે ઉપરોક્ત રજૂઆત સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ. કેસની હકીકતો પર, જેમ કે ઉપર દર્શાવવામાં આવ્યું છે, તે માત્ર રૂ. ૧૭.૫૦ લાખ છે જે અપીલકર્તા દ્વારા કોર્ટના વચગાળાના આદેશોને અનુસરીને જમા કરવામાં આવ્યા હતા. કોર્ટે અપીલકર્તાને રૂ. ૭૦ લાખ જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. જ્યાં સુધી બાકીની રકમનો સંબંધ છે તે જમા કરાવી શકાઈ ન હતી. પરિણામે સ્ટે ઓર્ડર રદ થયો. આમ, એકવાર સ્ટે ઓર્ડર રદ થઈ ગયો, એટલે તે સમયે પસાર કરાયેલા આદેશો મુજબ ચૂકવવાપાત્ર ડ્યુટીની રકમ વસૂલ કરવાનું વિભાગ માટે ખુલ્લું હતું. આ રકમ, આમ, વિભાગ દ્વારા બેંક ગેરંટી વટાવી લેવા પર વસૂલ કરવામાં આવી હતી અને તે કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશના આધારે હતી. કોર્ટે, સ્ટે ઓર્ડર રદ કર્યા પછી, માત્ર વિભાગને બેંક ગેરંટી વટાવવાની મંજૂરી આપી હતી.

૯ અમે, આમ, એવા અભિપ્રાયના છીએ કે જ્યાં સુધી આ રકમના રિફંડનો સંબંધ છે, તેનો નિર્ણય અન્યાયી સમૃદ્ધિના સિદ્ધાંતના પ્રકાશમાં કરવાનો હતો જે સ્પષ્ટપણે લાગુ પડતો હતો. હાઈકોર્ટનો આદેશ, તેથી, કોઈપણ ક્ષતિ વિનાનો છે. આથી આ અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે છે."

૨૪. સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા, અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે છે. અરજીઓ ફગાવી દેવા છતાં, અરજદાર માટે અન્યાયી સમૃદ્ધિના પ્રશ્નના સંદર્ભમાં માંગણી મુજબ વિભાગ સમક્ષ જરૂરી દસ્તાવેજો રજૂ કરવાનું ખુલ્લું રહેશે. જો આવા દસ્તાવેજો મોડામાં મોડા ૩૧.૦૭.૨૦૧૬ સુધીમાં રજૂ કરવામાં આવે, તો વિભાગ રિફંડની અરજીઓ પર કાયદા અનુસાર પ્રક્રિયા કરશે.

(અકિલ કુરેશી, ન્યાયમૂર્તિ)

(એ.વાય. કોગજે, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*